

Ryszard Sadowski

"An introduction to the philosophy of mind", Keith T. Maslin, Cambridge 2001 : [recenzja]

Seminare. Poszukiwania naukowe 19, 468-470

2003

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

artykułów; krótkie streszczenie ukazujące główną myśl autora i tok jego rozumowania oraz słownik najważniejszych pojęć filozofii umysłu. Wszystkie te elementy wskazują, że zamiarem autora tej antologii było nie tylko zebranie tekstów źródłowych, ale też pomoc w samodzielnym ich studiowaniu. Cel ten, jak się zdaje, został zrealizowany w pewnym tylko zakresie. Krótkie streszczenie ogólnej myśli na początku i pytania na końcu każdego artykułu wydają się niewystarczające w samodzielnym studium, szczególnie dla młodych adeptów filozofii. Peter Morton, któremu przyświecał podobny cel, zrealizował swoje zamierzenia w większym stopniu. Jego *A Historical Introduction to the Philosophy of Mind*, opatrzone bogatymi wprowadzeniami do koncepcji danego filozofa i głębokie osadzenie w szerszym spektrum zagadnienia, bardziej ułatwia pracę z tekstem, jego zrozumienie oraz pomaga w refleksji.

Pomimo krytycznych uwag, należy stwierdzić, że *Problems in Mind. Readings in Contemporary Philosophy of Mind* zasługuje na uwagę i może stanowić bogate źródło materiałów do badań w zakresie filozofii umysłu, a także pomoc w samodzielnym poszukiwaniach dotyczących tego działu filozofii.

ks. Ryszard F. Sadowski SDB

Keith T. Maslin, *An Introduction to the Philosophy of Mind*, Polity Press 2001, ss. 332.

Wprowadzenie do Filozofii umysłu ma na celu przybliżyć początkującym w tej dziedzinie czytelnikom zagadnienia związane z tym działem filozofii.

Książkę rozpoczyna wprowadzenie, które ma pomóc jej odbiorcy w zorientowaniu się w strukturze książki oraz wskazuje, jak wykorzystać wszystkie środki, którymi posłużyła się autorka, by lektura była jak najbardziej owocna. Pozycja ta składa się z dziesięciu rozdziałów, których tytuły są jednocześnie najważniejszymi zagadnieniami filozofii umysłu.

Rozdział pierwszy *Problem umysłu-ciała* przedstawia to zagadnienie w kontekście takich tematów, jak: intencjonalność, perspektywa pierwszej i trzeciej osoby, stany mentalne, *qualia*, wrażenia, stany intencjonalne i ich stosunek do świadomości.

W rozdziale drugim zatytułowanym *Dualizm* przedstawiono to stanowisko w szerszym kontekście historycznym, począwszy od Platona. Szczególną uwagę zwraca się na przełom, jaki nastąpił dzięki ideom zaproponowanym przez Kartezjusza. W rozdziale tym przedstawiono nie tylko tezy dualizmu jako takiego, przedstawiono także argumenty świadczące na jego rzecz, jak i trudności oraz problemy, z jakimi dualizm się boryka.

W rozdziale trzecim *Teoria identyczności ciała i umysłu*, autorka wskazuje na tło historyczne teorii identyczności oraz precyzuje ich treść i konsekwencje. K. Maslin dokonuje rozróżnienia teorii identyczności na teorie typów i egzemplarzy oraz wskazuje na słabe i mocne punkty poszczególnych stanowisk. Rozdział trzeci kończy się prezentacją materializmu eliminatywistycznego.

Analityczny behawioryzm jest treścią czwartego rozdziału. Autorka charakteryzuje tu różnice między behawioryzmem analitycznym i metodologicznym. Przedstawia najbardziej klasyczne koncepcje behawioryzmu w ujęciu Carla Hempela i Gilberta Rylego.

Rozdział piąty zatytułowany *Funkcjonalizm* przedstawia takie zagadnienia, jak: funkcjonalizm metafizyczny, psycho-funkcjonalizm, funkcjonalizm komputacyjny i

homuncularny oraz wskazuje na zagadnienie funkcjonalizmu w kontekście redukcjonizmu. Rozdział ten prezentuje także zarzuty, z jakimi spotyka się funkcjonalizm oraz wskazuje na jego zaślugi.

W szóstym rozdziale *Biorąc świadomość na poważnie: nieredukcyjny monizm* autorka charakteryzuje dualizm własności i trudności, przed jakimi staje to stanowisko. W tym rozdziale przedstawiono także nieredukcyjny monizm, teorię superwentyzmu oraz poglądy Johna Searle'a na zagadnienie problemu ciała-umysłu.

Rozdział siódmy *Przyczynowość psycho-fizyczna* przybliży zagadnienie przyczynowości oraz poglądy Donalda Davidsona na ten temat, a także monizm anomalny i zarzuty kierowane pod jego adresem.

Problem of Other Minds to tytuł rozdziału ósmego, w którym zaprezentowano argument z analogii oraz jego krytykę, której dokonał Ludwik Wittgenstein. W rozdziale tym zawarte są pewne zagadnienia z pogranicza filozofii umysłu i filozofii języka, zaprezentowano też próbę rozwiązania zagadnienia *problem of other minds*, jakiej dokonał Peter Strawson.

W rozdziale dziewiątym, zatytułowanym *Tożsamość osobowa jako ciągłość fizyczna*, zwrócono uwagę na zagadnienia metafizyczne i epistemologiczne tożsamości osobowej oraz problemy, jakie łączą się z zagadnieniem tożsamości w temacie transplantacji mózgu. Przybliżono także redukcjonistyczne i nieredukcjonistyczne teorie w stosunku do tożsamości osobowej oraz teorii fizycznej ciągłości osoby.

Rozdział dziesiąty *Tożsamość osobowa jako ciągłość psychologiczna* porusza takie zagadnienia jak argument Locke'a oraz zarzuty wobec tego argumentu skierowane przez Thomasa Reida i Josepha Butlera. Rozdział ten przedstawia też kwestię tożsamości osobowej i możliwości ciągłości osobowej po śmierci przy odrzuceniu ciągłości fizycznej oraz problemy związane z tożsamością osobową w kontekście teorii nieredukcjonistycznych. Książkę zamyka bogaty indeks, zawierający zarówno hasła tematyczne, jak i imienne.

Jak więc widzimy książka Keith T. Maslin jest krytyczną prezentacją szerokiej gamy poglądów na najbardziej dyskutowane zagadnienia filozofii umysłu, takie, jak: dualizm, identyczność ciała i umysłu, behawioryzm, funkcjonalizm, stany mentalne i fizyczne, a także tożsamość osobową, *problem of other minds* i przyczynowość we wzajemnej relacji ciała i umysłu. Autorka uważa, że chociaż nasze życie mentalne i świadomość są w pewien sposób uzależnione od struktur fizycznych, to jednak nie da się ich sprowadzić jedynie do tego, co fizyczne. Wydaje się, że wśród tematów podejmowanych w tej pozycji można było uwzględnić także zagadnienie treści stanów mentalnych, które dopełniłoby listę najważniejszych tematów filozofii umysłu.

Jak się wydaje, książka ta jest świetną propozycją podręcznika, który może być pomocny zarówno wykładowcom, jak i studentom filozofii umysłu. Język i sposób argumentacji wskazują, że autorka wnikliwie przemyślała zagadnienia, które podejmuje i świetnie radzi sobie z prezentowanym materiałem. Widać tu rzadką u filozofów zdolność mówienia łatwym językiem o trudnych zagadnieniach. Niewątpliwą zaletą książki jest sposób przedstawienia materiału. Autorka zrobiła to w sposób, który potwierdza nie tylko jej kompetencje jako specjalisty z zakresu filozofii umysłu, ale także jej nieprzeciętne zdolności dydaktyczne. Keith T. Maslin, autorka *The Introduction to the Philosophy of Mind*, jest kierownikiem katedry filozofii na Esher Sixth Form College w Surrey w Wielkiej Brytanii.

Wprowadzenie do Filozofii umysłu może służyć także jako pomoc do samodzielnego studiowania tego zagadnienia. W każdym rozdziale znajdujemy propozycje ćwiczeń, w których autorka zachęca do refleksji, a następnie pozwala skonfrontować rodzące się u czy-

telnika idee z tezami, które sama prezentuje. Kolejnym ułatwieniem, pozwalającym niezadowolowanemu czytelnikowi podsumować i uporządkować przeczytane treści, są pytania kończące każdy z rozdziałów. Są one pomyślane w ten sposób, iż mogą służyć jako tematy do prac pisemnych, w których studenci mogliby wykazać się zrozumieniem prezentowanego materiału. Na końcu każdego z rozdziałów znajduje się spis literatury, który ułatwia dotarcie do bardziej specjalistycznych opracowań.

Dużą zasługą tej książki jest zachęta skierowana do czytelników, by samodzielnie przemyśleli problemy, jakie podejmuje filozofia umysłu i bazując na dotychczasowej wiedzy i własnych intuicjach, stawali wobec trudnych zagadnień tej dziedziny filozoficznej. Czytelnik, który po raz pierwszy spotyka się z tą tematyką, dostrzeże tu zupełnie nowe horyzonty w postrzeganiu człowieka jako osoby i jego natury. Książka, pomimo tego, że nie wnosi zasadniczo niczego nowego do filozofii umysłu, to jednak jest lekturą, która może przyczynić się znacząco do spopularyzowania tej tematyki zarówno wśród osób zainteresowanych filozofią, jak i psychologią czy naukami kognitywnymi.

ks. Ryszard F. Sadowski SDB

Janusz Mariański, *Kryzys moralny czy transformacja wartości. Studium socjologiczne*, Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Lublin, 2001, ss. 496.

Książka Janusza Mariańskiego stanowi studium nad wartościami moralnymi charakterystycznymi dla społeczeństwa polskiego w okresie przemian ustrojowych od systemu totalitarnego do demokracji. Moralne konsekwencje wypływające z transformacji systemu politycznego rzadko są celem badań socjologicznych, tak więc książką tą Autor wypełnia lukę istniejącą w piśmiennictwie poświęconym temu zagadnieniu. Wielkie procesy przeobrażeń w sferze społecznej, zwane modernizacją, prowadzą zazwyczaj do fundamentalnych zmian w sferze zachowań i wartości, jak również w sferze moralności. Społeczeństwo polskie podlega takim procesom, które nie są jednorodne w swej strukturze. Z jednej strony istnieją ciągle siły, które wspierają zastane wartości i normy zachowania, z drugiej zaś postępują silne procesy industrializacji, które stanowią szansę rozwoju indywidualnego, ale także stwarzają zagrożenie dla tradycyjnych wartości, norm i relacji interpersonalnych. Z chwilą obalenia żelaznej kurtyny i wprowadzenia instytucji demokratycznych, włączając w to mechanizmy wolnego rynku, Polska zaczęła wykazywać wiele cech charakterystycznych dla społeczności zachodnich, w tym daleko posuniętą sekularyzację życia społecznego. Moralność oparta na religii zaczyna tracić na wartości. Badania socjologiczne przeprowadzone w Polsce, na które powołuje się Autor, wskazują na wzrost postaw materialistycznych.

Studium Janusza Mariańskiego, w niezwykle trafny sposób, oddaje obecny stan i dynamikę wartości moralnych w Polsce. Autora szczególnie interesuje transformacja moralnej kondycji społeczeństwa polskiego, jak również kierunki jej rozwoju. Książka składa się z pięciu rozdziałów, z których każdy kończy się wnioskami, co pozwala na lepsze zrozumienie i bardziej spójne ujęcie omawianego materiału.